

5. klass – ajalugu (35 tundi)

Ajaloo algõpetus

Ajaloo algõpetuse peamine eesmärk on **huvi äratamine ajaloo vastu** ning ajaloo õppeks tarvilike **teadmiste ja oskuste kujundamine**. Soovitav on kasutada mängulist, aktiivse tegevuse keskset, arutelu- ja lugudepõhist käsitlust. Õppetöös kasutatakse erinevaid ajalooallikaid ning minevikust jutustavaid pilte, lugusid, filme jne. Õpilased tutvuvad ajaloo põhimõistetega ning kujundatakse ja arendatakse mitmesuguseid oskuseid: ajas orienteerumine, oskus töötada erinevate ajalooallikatega, funktsionaalne kirjaoskus, küsimuste esitamine ning neile vastamine, informatsiooni hankimine ja selle usaldusväärsuse hindamine, koostööoskus ja loovus, kasutatakse ajalooalast sõnavara. Arutletakse mineviku erinevate esituste ja tõlgenduste üle. Õpitakse kasutama ajatelge ja ajalookaarti ning täitma kontuurkaarti, koostama lühijuttu, teksti põhjal kava. Soovitav on teha õppekäike, osaleda muuseumi- ja arhiivitundides ning kutsuda tunnikülalisi (nii uurijaid kui ka mineviku vahetuid tunnistajaid). Niipalju kui võimalik toetutakse koduloolisele ainekule.

Teemade valiku ja nende sügavusastme **valiku üle otsustab õpetaja**. Võimalus on vaadelda sündmusi ja isikuid eri ajaperioodidel või läheneda Eesti ajaloo vaatenurgast. Käesoleva kontseptsiooniga taotletakse kolme peamist eesmärki: toetada ajalooõpetuse nõ lähemalt kaugemale liikumise printsiipi (kodukoha ajaloo tundmine ja kohaliku kultuuripärandi väärtustamine); erinevate õpioskuste kujundamine ning ajalooalaste teadmiste ja pädevuste omandamine; Eesti ajaloo kaudu õpetajatele **valikute** pakkumine, et oleks võimalik õppe korraldamisel leida ainetest eri ajastustest viisil, mis toetaks õpilaste huvi ajaloo vastu. 5. klassis ei eeldata süstemaatiliste teadmiste kujunemist. Sama põhimõtet peaks järgima ka teadmiste kontrollimisel. Soovitav on mitte kontrollida enam kui ühte õpitut teemat korraga.

I Ajaarvamine ja ajalooallikad

Teema olulisus

Maailmas on erinevaid ajaarvamise alguspunkte. Ajaloo **periodiseerimine on kokkuleppeline** ning ajaloolased teevad seda selleks, et **lihtsustada** mineviku uurimist. Erinevad rahvad loevad ajaarvamise alguseks neile tähtsaid sündmusi. Minevikust rääkimisel **tugineme**

aastaarvudele, mis aitavad õppida tajuma aja kulgu, et saada paremini aru minevikus aset leidnud sündmustest ja protsessidest, muutustest ja järjepidevusest nii maailma kui ka Eesti ajaloos ning isiklikus elus. Õppides kasutama aja mõistetega seonduvaid sõnu, fraase ja kronoloogiat kujuneb õpilasel oskus leida, analüüsida ja mõista seoseid, **mõtestada ajaloolise keskkonna kujunemist**.

Ajaloolane taastab minevikku **ajalooallikate abil** ning seletab kõike tagantjärele, lähtudes sellest, kuidas me praegu varem toimunud aru saame. Kõik, mis meid ümbritseb, võib olla ajalooteadmiste allikas. Küsitledes oma vanemaid või uurides vanu dokumente võib õpilane **ise luua** uut ajalooteadmist. Üht sündmust võib kirja panna erinevalt, autoril on oma hoiakud ja seisukohad, ajalooallikaid uurides ja kõrvutades teeb ta järeldusi. Töö ajalooallikatega on üheks ajalooteaduse uurimismeetodiks. Nende abil saame mõõta meie teadmiste õigsust minevikust. Töö allikatega arendab õpilasel **oskust kriitiliselt mõelda, teha järeldusi, luua seoseid, kujundada oma seisukoht ning seda põhjendada**. Oskus kriitiliselt mõelda ning allikaid analüüsida võimaldab õpilasel **hinnata nende usaldusväärsust**, kasutada teabeallikaid eesmärgipäraselt, orienteeruda meediaväljas, tunda ära propagandat ja manipuleerimist ning kujundab õpilase suutlikkust olla infoväljas iseseisev otsustaja.

Õpitulemused:

ÕPILANE:

- mõistab, et ajaloo jagamine on tinglik ning ajaloolased teevad seda selleks, et lihtsustada ajaloo uurimist
- jagab ajalugu perioodideks (kujuneb arusaam ajaloolise keskkonna kujunemisest) esi- ehk muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu
- nimetab ja liigitab ajalooallikaid
- kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik, suuline, esemeline ja audiovisuaalne allikas, muuseum, arhiiv

Mõisted ja märksõnad:

eKr, pKr; sajand, aastatuhat, ajatelg, Rooma number, araabia number; suulised, esemelised, kirjalikud ja audiovisuaalsed allikad; muuseum, arhiiv, kroonika, legend, arheoloogia, muistis; mälestused, intervjuud, fotod, videod, päevikud, kirjad jne

Metoodilised soovitused

Esitlus: Aja mõõtmine. Vestlus ajast, kuidas vanasti aega mõõdeti (veekell, päikesekell, liivakell, kalendrid), näitlikustada vahenditega.

Audiovisuaalne ajalooallikas näitena, nt Eesti Kultuurfilmi „[Eesti algkool 1939](#)“:

Esemelised ajalooallikad, nt “[Vanad asjad](#)”

Arhiivikool:

- 1) [“Avastades fotot”](#)
- 2) [“1905. aasta lendleht”](#)
- 3) [Kooliolud ja koduõpetus 18. sajandil](#)

Koostada *ajajoon* ning õpilane kannab ajajoonele oma sünniaja. Seejärel leiab internetist kuni oma praeguse vanuseni sündmuseid Eesti ja maailma ajaloost, mille kannab ajajoonele (valdkonnad majandus, kultuur, teadus, poliitika, sport jne).

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUSED:

matemaatikapädevus - kasutab matemaatikale omaseid sümboleid ning meetodeid.

- 1) õpetajal on valitud daatumeid ajaloo erinevatest perioodidest - sajandite määramine ja ajajoonele kandmine;
- 2) arvutatakse, kui palju on teatud sündmusest möödunud. Kuidas tuleb arvutada siis, kui sündmus toimus eKr ja kuidas siis, kui sündmus toimus pKr.

õpipädevus - ajajoon kui oluline ajalooalane mõiste, selle kasutamine. Tahvlil ajajoon, interneti abil võib tutvustada, kuidas ajajoont erineval viisil kujutada saab; õpilane joonistab ise ajajoone, märgib selle peale Kristuse sünni, vanade kreeklaste ja roomlaste, islamiusuliste ajaarvamise sündmused ja daatumid. Õpilane oskab õpitut süstematiseerida ja kasutada ajalooallikate liigitamise näitel.

digipädevus - koostab digivahendite abil [ajajoone](#); digikeskkondades oma teadmiste-oskuste kinnitamine-kontrollimine.

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - Kristuse sünd kui ajaarvamise alus, erinevad sündmused eri rahvastel ajaarvamise alusena. Õpilane väärtustab oma kultuuri erinevate ajalooallikatega töötamisel.

AINEALANE LÕIMING:

matemaatika - aja mõõtmine: arvtelje koostamine, sajandite määramine, arvutamine - kui palju aega on ühest sündmusest möödunud?

muusikaõpetus – regivärsiline rahvalaul.

kunst – ehituskunst, maalid ajalooallikana; fotod.

eesti keel – muistendid, vanasõnad, legendid, müüdid.

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

[Kuidas minevikust saab ajalugu?](#) ; [Ajaarvamine 1](#) ; [Ajaarvamine 2](#) ; [Sajandite määramine](#) ; [Ajaarvamine 3](#) ; [Ajalooga seotud mõisted](#) ; [Mida hoitakse muuseumis, mida arhiivis?](#);

[Muinasaja allikad ja nende uurimine](#) ; [Eesti esimese filmioperaatori Johannes Pääsukese 2012. aastal digitaalselt taastatud filmid](#) . ; Film [“Johannes Pääsukese tõeline elu”](#) ; [Kuidas me ajalooga suhtleme](#) ; Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: [video 3, Ajaloo uurimine ja ajalooallikad](#) ; [video 4, Kirjalikud ajalooallikad ja arhiivid](#) ; [video 5, Esemelised ajalooallikad, muuseumid, arheoloogia ja muinsuskaitse, osad 1-3](#) ; [video 6 Info otsimine 1-3](#) ; [video 7, Ajaarvamine](#)

Kontroll ja hindamine

Joonistab *ajajoone*, kannab sellele aastaarvud. Järjestab ajaloo perioode; paigutab sündmused õigesse ajaloo perioodi.

EIS-i testid: [Ajalooperioodid. Ajatela](#) ; [Ajaperioodid. Ajaarvamine](#) ; [Ajaloosündmuste dateerimine](#) ;

Ajalooallikate liigitamine erineval viisil,

Töö erinevate ajalooallikatega, fotod, rahvalaulud jne.

Testide andmekogust ([EIS](#)), ülesanne *Suulised, kirjalikud ja esemelised ajalooallikad*

Arhiivikool - [Mida hoitakse muuseumis ja mida arhiivis?](#)

Õpilane koostab enda elu kohta ajajoone, kannab ühele oma elus tähenduslikud sündmused ja teisele poole Eesti või maailma elus olulised sündmused.

II Ajaloosündmused, ajaloolised isikud ja eluolu

Teema olulisus

Mineviku tundmine on alus tänapäeva mõistmiseks, olemasoleva **väärtustamiseks** ja tulevikusuundumuste prognoosimiseks. **Kodukoha ajaloo** tutvumine aitab õpilasel luua käsitletava teema ja paikadega **isikliku seose** ning väärtustada kohalikku ajaloo- ja kultuuripärandit. Mineviku vastu **huvi äratamise** ning ajaloosündmuste, ajalooliste isikute ja eluoluga tutvuse tegemine arendab õpilase **mina- ja maailmapilti** ning aitab mõista ühiskonnas toimunud muutusi erinevatel ajaperioodidel ja nende mõju tänapäeval ja näha kõiges selles erinevaid **põhjuse-tagajärje seoseid**.

1. Elu muinasajal

Õpitulemused

ÕPILANE:

- teab kodukohaga ja Eestiga seotud muinasaja asulaid ning kirjeldab selle/nende tekkimise ja kujunemise põhjuseid
- kirjeldab muinasaja inimese eluolu ja selgitab inimese sotsiaalse rolli kujunemist ühiskonnas
- nimetab mõnda avastust /leiutist ja selgitab selle/nende tähtsust
- teab muistse vabadusvõitluse põhjuseid ja tagajärgi
- teab, kes oli Läti Henrik ja Lembitu ning miks nad on ajaloos olulised
- selgitab, miks on Henriku Liivimaa kroonika tähtis ajalooallikas

Mõisted, märksõnad: Kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, korilus, küttimine, kodukohaga seotud muinasaja asustus, muinaslinnus, muistne vabadusvõitlus, Läti Henrik, Liivimaa kroonika, maakond, ristiusk, Lembitu

Metoodilised soovitused

[Eesti kultuurilooline õppematerjal](#)

Kristo Siig [videote](#) põhjal *võrdleva tabeli* täitmine: kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg - ajastu iseloomustus, peamised uuendused. Arutelu iga video vaatamise järel.

Töö kaardiga: selgitatakse, mis on ajaloo atlas, ning õpitakse, kuidas sellega tööd teha; miks on legend ja kuidas legendi koostada.

Pildiülesanne: tuua välja igale muinasaja perioodile tehnoloogiline uuendus ning mõtestada koos õpilastega, mida see kaasa tõi ja miks oli oluline.

Ajajoone koostamine muinasaja perioodidest (võib ka kanda tähtsamad sündmused/leiutised ajajoonele)

Õpetaja annab lühikese ülevaate muistsest vabadusvõitlusest või loetakse klassis valju häälega lühikest ülevaadet muistsest vabadusvõitlusest. *Küsimuste moodustamine* loetud teksti või õpetaja üle vaate kohta (küsimuste moodustamiseks küsisõnad ette anda: mis?, millal?, kuidas?, miks? jne).

Häälega lugemine: loetakse esmalt lühikest lõiku Läti Henriku "Liivimaa kroonikast" ja seejärel suuline arutelu loetu põhjal.

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus – õpilane kasutab õpitut tekstiloomes, hangib infot audiovisuaalsest materjalist.

digipädevus – õpilane mõistab, et digivahenditega saab leida ja säilitada infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust.

kultuuri- ja väärtuspädevus - raamatukogude roll kirjanduse talletajana ning jagajana, ajaloolane kirjandus on osa kultuurist oma maa kultuuri ja ajaloo tundma õppimisel.

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet – õpilane teab, et eestlaste käitumist on ajaloos muutunud.

teabekeskkond ja meediakasutus - filmi ja õppevideote vaatamine ning nende võrdlemine; õppekäik teemaga seotud kohta kui füüsiline teabekeskkond.

kultuuriline identiteet - rahvuslik enesemääratlus pöördelise ajaloosündmuse kaudu.

AINEALANE LÕIMING:

kunstiõpetus - õpilane illustreerib oma teadmiste põhjal eestlaste eluolu muinasajal; kunstniku pildi analüüs.

loodusõpetus - kontuurkaardi täitmine, kaardile legendi koostamine. Ajaloo atlase kasutamine. Eesti haldusjaotuse muutumine aja jooksul.

eesti keel ja kirjandus - katkendi lugemine Läti Henriku "Liivimaa kroonikast".

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

[Eesti \(täielik ja kontrollitud\) ajalugu](#) ; Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: [video 9, Eesti kiviaeg](#) ;

[video 10, Eesti pronksi ja rauaaeg](#) ; [video 11, muistne vabadusvõitlus](#)

Õppekäik kodukohaga seotud ajaloolisesse paika – Risti kooli esimene asupaik, Risti kirik, Padise klooster. [“Eesti kultuurilooline õppematerjal”](#) ;

Ühe minuti loeng: [Kas kiviajal Eesti aladel elanud inimesed jõid piima?](#) ;

[Rõuges valmib iidsete ehitusvõtete abil muinasasula](#) ; ERMi muuseumitund: [“Ellujäämiskursus kiviajal”](#); [Valga muuseum](#) ; [Eesti ajaloo pöördepunktid](#) (lk 30 või lk 32) ; Sada Eesti mõtet. [Läti Henrik eesti kirjakeele lätetel](#) ; video [“Pildid Eestimaal sündinud asjust: Eesti esiaeg ja muistne vabadusvõitlus”](#)

Kontroll ja hindamine

Töö kaardiga: kontuurkaardi täitmine

Võrdlemine (Venni diagramm): võrrelda elu muinasajal ja tänapäeval.

Empaatiaväljend: kirjutab lühikese jutu „Kui ma oleksin elanud muinasajal” ning illustreerib selle. Väljendit saab lahendada ka näiteks mõnes digikeskkonnas (Google Drive vms)

Mõtteskeem: anda ette osaliselt täidetud skeem, ülejäänud märksõnad tuleb paigutada õigesse kohta (puuduolevad märksõnad on skeemi all segipaisatuna). Täidetud skeemi põhjal lühijutu koostamine.

Õiged paarid: nimede ja mõistete kokku sobitamine selgitustega.

Ideekaardi koostamine ja selle põhjal lühikese kokkuvõtte koostamine.

2. Eluolu keskajal

Õpitulemused

ÕPILANE:

- teab ja selgitab, mis roll oli kirikul keskaja ühiskonnas ja kultuuriloos
- toob näiteid oma kodukoha ja/või Eesti ajaloomälestistest ja selgitab nende olulisust
- kirjeldab keskaja inimese eluolu ja tegevusalasid
- kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat

Mõisted, märksõnad: Ristiusk, kirik, (katoliku kirik, paavst), klooster, elu keskajal linnas ja maal, raad, tsunft, raekoda, Hansa Liit, gild, linnaõigus, linnused

Metoodilised soovitused

Vaatlus või lühiuurimus: kas, kus ja kuidas religioon ümbritseb õpilase kodukanti (keskkonda, kus õpilane viibib) ja dokumenteerida plakati, esitlusena vms vormis. Püüda leida seos/seoseid keskajaga – Risti kirik ja Padise klooster

Videote vaatamine: [keskaegne linn](#), [Eesti keskaegsed linnad](#)

Ideekaart: keskaegne linn; õpilased kannavad videos nähtud märksõnad skeemile.

T-tabel: võrreldakse tänapäeva ja keskaja linna (inimeste arv, hoonete funktsioonid, tegevusalad jms).

Töö kaardiga: kaardile märgitakse Eesti keskaegsed linnad ja eraldi värviga hansalinnad.

Õppekäik Tallinna vanalinna

Võrdlev tabel: mis olid linna ja maaelu head ja halvad pooled.

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUSED:

digipädevus - internetist vajaliku info otsimine.

kultuuri- ja väärtuspädevus - religioon kui osa ümbritsevast keskkonnast, selle olemasolu märkamine, olla tolerantne.

sotsiaalne ja kodanikupädevus - grupis töötamine.

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - inimene kui kultuuriruumi osa ja tekitaja.

teabekeskond ja meediakasutus - uudismaterjali leidmine internetist; õppekäik keskajaga seotud paika kui füüsiline teabekeskond.

elukestev õpe ja karjääri kujundamine - keskaegsed ametid.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel ja kirjandus - katkendite lugemine raamatust, digitaalsetest allikatest, lühijutu koostamine.

loodusõpetus - ilmakaarte määramine kiriku asendi järgi, Eesti keskaegsete linnade ja hansalinnade märkimine kaardile.

käsitöö ja kodundus - keskajale omase toidu valmistamine.

muusika - keskaja muusika kuulamine, selle iseloomustamine ja võrdlemine tänapäevaga.

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused.

[Eesti \(täielik ja kontrollitud\) ajalugu](#) ; Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: [video 12 Eesti keskaeg](#) ; Õppekäik kodukohaga seotud ajaloolisesse kirikusse. Risti kirik. Tallinna vanalinna külastus. [Tallinna linnamüür 360 kraadi](#) ; [Keskaegne linn](#) ; [Eesti keskaja linnad](#) ; Film “[Verekivi](#)” ; [Keskaja Tallinna kaart](#) ; [Tallinna Linnaelumuuseum](#) ; [Linn ja kaubandus Eesti keskajal](#) ; [Linnaloomad keskajal](#) ; [Elu maal keskajal](#) ; [Põllumajanduse areng](#) ; [Keskaja muusikast](#) ja selle näiteid

Kontroll ja hindamine

Ettekanne: individuaalselt või grupis teha lühiettekanne Risti kirikust (pildid, tähtsus, eripärad jne).

Ristsõna koostamine ja lahendamine.

Teadmiste kontroll: õpitud teemade ja olemasoleva läbi lahendatud materjali põhjal küsimustele vastamine.

Vaatluse või lühiuurimuse lahendamine ja selle esitlemine õpilast ümbritsevast keskkonnast, kus on märke religiooni avaldumisest.

Kujutusülesanne: koostab jutukese etteantud märksõnade abil. Pealkirjastab oma jutukese.

Koostab ristsõna keskaja linnaga ja maaga seotud mõistete/teemade kohta.

Töö kaardiga: kaardiülesanded, kus on etteantud küsimused.

3. Eesti 16.-18. sajandi sõdade perioodil

Teema olulisus

Suurema osa ajaloost on peetud sõjalist jõudu ainsaks riikidevaheliste tulide lahendamise vahendiks. Inimkonna tuhandetesse aastatesse ulatuvas ajaloos on inimesed sõdinud tunduvalt rohkem, kui elanud üksmeeles. Ajaloos on nii lühiajalisi sõjalisi kokkupõrkeid, mis on kestnud mõned päevad ja nädalad, kuid ka kümneid aastaid väldanud sõdu. Sõjad on hävitanud suuri riike ja sünnitanud uusi suurvõime. 16.-18. sajandil toimunud sõjad muutsid oluliselt Eesti poliitilist olukorda. Kõige paremini kajastavad neid muutusi ajalookaardid. Kujundatakse oskust orienteeruda ajas ja töötada allikate ja kaardiga, õpitakse tundma isikuid, kelle otsustel oli mõju Euroopa ja Eesti ajaloole, sh kodukandile.

Õpitulemused

ÕPILANE:

- mõistab ajaloosündmuste ajalist järgnevust
- kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost
- nimetab ajalooliseid isikuid ja miks nad on ajaloos olulised

Mõisted, märksõnad: Liivi sõda, Ivan IV (Balthasar Russow, Liivimaa kroonika) Põhjasõda, Karl XII, Peeter I

Metoodilised soovitused

Töö allikaga: [sõdade põhjuste ja tagajärgede sõnastamine](#) Liivi sõda

Piltide analüüs: Kirjeldatakse Ivan IV, Karl XII, Peeter I.

Ajatelg: rühmatöö ajateljega. Õpilased paigutavad teljele valitsejatega seotud sündmused.

Oluline on, et sündmused oleksid õiges ajalises järjekorras.

Empaatiaväljendused: õpilased kujutlevad, et nad on ühe suure riigi valitsejad ja arutlevad, miks soovivad valitsejad ühiskonnas ümberkorraldusi teha.

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - leiab ja sõnastab infot erinevate allikate, ajaloolise kaardi, graafikute abil. Nt graafikute põhjal Eesti rahvaarvu languse ja tõusu põhjuste ja tagajärgede sõnastamine.

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - Rootsi kuninga Karl XII ja Vene keiser Peeter I seos Eestiga.

AINEALANE LÕIMING:

kirjandus - legendid ja lood Karl XII-st ja Peeter I-st.

kunstiõpetus - analüüsitakse pilte valitsejatest Ivan IV Karl XII, Peeter I. Kadrioru loss.

geograafia - kontuurkaardi täitmine, sõjakäigu kohta lausete sõnastamine kaardi põhjal.

matemaatika - statistiliste andmete analüüs Eesti rahvaarvu muutuste kohta

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

[Eesti \(täielik ja kontrollitud\) ajalugu](#) ; [Vabaõhumuuseum](#) ja [virtuaalprogrammid](#) ;

[Eesti rahvarõivad](#) ; [Rahvusarhiivi fotoinfosüsteem](#) (otsisõna: rahvariided, rahvarõivad);

[Rahvakalender](#) ; Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: [video 14, Aadlike elu Eestis tsaariajal](#)

ja [video 15, Talurahva elu tsaariajal](#)

Kontroll ja hindamine

Suuline arutelu ja märksõnade abil lühijutu kirjutamine. Loovkirjutust hinnates lähtutakse konteksti asjakohasest kirjeldusest.

Paaristöö. Õpilased jutustavad teineteisele, mida nad vana aja elamute ja toidu kohta teada said. Ühiselt panevad nad kirja viis märksõna, mida esitlevad kaasõpilastele.

Õpilased joonistavad plakati, millel kujutavad tänapäeva inimest ja vana aja inimest. Nad selgitavad, mis riideid inimesed kannavad, mis tähtpäeval neid riideid kanda võiks/võis.

4. Eluolu uusajal

Õpitulemused

ÕPILANE:

- kirjeldab inimeste eluolu minevikus
- teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust
- leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid

Mõisted, märksõnad: Rehielamu ja mõis, toidulaud, rõivad ja rahvatraditsioonid, pärisorjus

Metoodilised soovitused

Õppekäik/virtuaal- tuur: 1) talurahva eluolu oma kodukoha muuseumi näitel või; 2)

Vabaõhumuuseumi külastus.

Venni diagramm: õpetaja annab talupoja rehielamu ja tänapäeva elamu pildid ning õpilane nimetab tunnused, mis iseloomustavad vana aja ja tänapäeva inimese elamist (võrrelda saab ka talupoja ja mõisniku elamut).

Pildiallikas: erinevad pildid toitudest, mida söödi vanasti ja mida mitte; pildid rühmitatakse.

Pildianalüüs: võrreldakse rahvariideid ja tänapäeva riideid – erinevate riiete otstarve, rahvariided tänapäeval.

Ideekaart: rahvakalendri tähtpäevad tänapäeval ja vanasti – mida tähistame siamaani ja mis tähtpäevad on juurde tulnud.

HEV õpilasele:

Talurahva elu 19. sajandil Mahtra sõja näitel ([esitlus ja tööleht](#)):

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - võrdlevate ülesannete kaudu analüüsioskuse arendamine.

LÄBIVAD TEEMAD:

kultuuriline identiteet - omakultuuri väärtustamine.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel - kirjaliku ja suulise eneseväljendusoskuse arendamine.

kunstiõpetus - rehielamu ja/või mõisakompleksi joonistamine.

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitus

[Eesti \(täielik ja kontrollitud\) ajalugu](#) ; Vabaõhumuuseum ja [virtuaalprogrammid](#) ;

[Eesti rahvarõivad](#) ; [Rahvusarhiivi fotoinfosüsteem](#) (otsisõna: rahvariided, rahvarõivad);

[Rahvakalender](#) ; Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: [video 14, Aadlike elu Eestis tsaariajal](#)

ja [video 15, Talurahva elu tsaariajal](#)

Kontroll ja hindamine

Suuline arutelu ja märksõnade abil lühijutu kirjutamine. Loovkirjutust hinnates lähtutakse konteksti asjakohasest kirjeldusest.

Paaristöö. Õpilased jutustavad teineteisele, mida nad vana aja elamute ja toidu kohta teada said. Ühiselt panevad nad kirja viis märksõna, mida esitlevad kaasõpilastele.

Õpilased joonistavad *plakati*, millel kujutavad tänapäeva inimest ja vana aja inimest. Nad selgitavad, mis riideid inimesed kannavad, mis tähtpäeval neid riideid kanda võiks/võis.

5. Kool vanal ajal

Õpitulemused

ÕPILANE:

- kirjeldab hariduse andmist minevikus;
- leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid

Mõisted, märksõnad: Tartu Ülikool, talurahvaharidus ja Bengt Gottfried Forselius

Metoodilised soovitus

Venni diagramm: erinevused ning sarnasused – tänapäeva ja vana aja hariduses (õppeained, õppeaasta pikkus, kes koolis käisid jne).

Mälestused: õpilased küsivad oma vanematelt ja/või vanavanematelt nende kooliaja kohta ning teevad võrdleva tabeli.

Õppekäik: B.G.Forseliuse esimese kooli paika – Risti kirikumõisa Arule

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUSED:

suhtluspädevus - selge ja asjakohane eneseväljendus.

LÄBIVAD TEEMAD:

elukestev õpe ja karjääri planeerimine - hariduse olulisus vanasti ja tänapäeval.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel - suulise eneseväljendusoskuse arendamine.

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

[Eesti \(täielik ja kontrollitud\) ajalugu](#) ; Teleseriaal “Wikmani poisid” 10. osa (min-st 15.35).

[Arutelu Forseliuse rollist Eesti talurahvahariduse ajaloos](#)

Õppekäik Aru mõisa ja Risti kooli endiste õppehoonete juurde

Kontroll ja hindamine

Suuline arutelu. Vana aja ning tänapäeva kooli võrdlus: mis on sarnast ja mis on erinevat.

Õpilased jutustavad, mida uut teada said, mis tundus huvitav ja mis üllatas ning miks on haridus tähtis tänapäeval. Õpilased jutustavad ja/või kirjutavad sellest, mida vanemad neile oma kooliajast rääkisid.

Lühijutukese kirjutamine B.G.Forseliusest ja tema rollist Risti kooli asutamisel

6. Rahvuslik ärkamisaeg

Õpitulemused

ÕPILANE:

- teab, kes olid Johann Voldemar Jannsen, Lydia Koidula, Carl Robert Jakobson, Jakob Hurt ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos
- kirjeldab tähtsamaid ärkamisaja sündmusi
- nimetab mõnda kodukohaga seotud isikut ja/või sündmust ja/või ajaloomälestist

Mõisted, märksõnad: Rahvuslik ärkamisaeg, Jannsen, Koidula, Jakobson, Hurt, laulu- ja mänguseltsid, I üldlaulupidu

Metoodilised soovitused

Pildianalüüs: Tegelased Eesti kroonilt: Hurt, Koidula, Jakobson.

Eesti kroonide olemasolul tuua need kooli, näidata ekraanilt ([Eesti krooni pangatähed](#))

Töö piltidega: Eesti kroonide visuaalid. Õpilane märgib, kes ja miks on kroonil (olulisus kultuuriloos).

Mõistekaart: mis oli rahvuslik ärkamine?

Kuulamine: “Mu isamaa, mu õnn ja rõõm”

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUSED:

kultuuri- ja väärtuspädevus - kultuuripärandi väärtustamine.

LÄBIVAD TEEMAD:

teabekeskond ja meediakasutus - info kogumine internetist, näituselt vmt.

AINEALANE LÕIMING:

kunstiõpetus - kunst rahatähtedel.

muusika - “Mu isamaa, mu õnn ja rõõm” kuulamine, kaasa laulmine

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

[Eesti \(täielik ja kontrollitud\) ajalugu](#) ; Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus, [video 16, Eesti rahvuslik ärkamisaeg](#) ; [“Eesti kultuurilooline õppematerjal”](#) ; Teatri ja Muusikamuuseumi muuseumitund [“Lood ja laulud”](#) ; Eestimaa kuulsad inimesed: [Lydia Koidula](#) ; [Jakob Hurt](#) ; [Carl Robert Jakobson](#) ; [Eestlaste perekonnanimed](#)

Kontroll ja hindamine

Töö piltidega. Hinnatakse õpilase oskust nimetada ärkamisaja tegelasi ja põhjendada nende olulisust kultuuriloos.

Magnetkaardid. Õpetaja annab ette märksõnad, millest tuleb kokku panna loogiline ja sidus kokkuvõttev lause/laused.

Arutelu: “Mida tähendab minu jaoks olla eestlane?”

7. Eesti iseseisvumine

Õpitulemused

ÕPILANE:

- kirjeldab Eesti iseseisvumise näitel põhjuse ja tagajärje seost
- teab, kes olid Konstantin Päts, Konstantin Konik ja Jüri Vilms ja põhjendab nende olulisust
- teab, millal ja kus kuulutati välja Eesti Vabariik

Mõisted, märksõnad: Päästekomitee: Päts, Konik, Vilms, iseseisvusmanifest, iseseisvuse väljakuulutamine

Metoodilised soovitused

Töö tekstiga: õpetaja annab ette ülevaate Eesti iseseisvumisest ja küsimused, millele vastata/iseseisvusmanifesti lugemine

Faktipüramiid: koos pannakse kirja olulisemad märksõnad iseseisvumise kohta.

Pildi- ja kuulamisülesanne: rahvussümboolika (lipp, vapp, hümn, nominaalid jne).

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUSED:

kultuuri- ja väärtuspädevus - Eesti iseseisvus ja olulisus eestlastele; ajaloolised isikud, esimene Eesti president.

LÄBIVAD TEEMAD:

teabekeskond ja meediakasutus - töö infoallikatega.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel - kirjaliku eneseväljendusoskuse arendamine, jutu koostamine.

muusika - Eesti Vabariigi riigihümn, kuulamine ja kaasa laulmine.

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

[Eesti \(täielik ja kontrollitud\) ajalugu](#) ; Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus video 17, [Eesti iseseisvumine ja Vabadussõda](#) ; [Saade Eesti aja lood](#)

Kontroll ja hindamine

Õpilane kirjutab *lühikese jutu*, mida tähendab tema jaoks Eesti riik ja et Eesti on iseseisev riik (õpetaja annab jutukese kirjutamiseks ette märksõnad või suunavad küsimused). Jutu pealkirjastab õpilane ise

Ristsõna koostamine Eesti iseseisvumise ja sellega seotud inimeste kohta.

8. Iseseisev Eesti kahe maailmasõja vahel

Õpitulemused

ÕPILANE:

- teab Vabadussõja põhjuseid ja tagajärgi
- teab ja oskab selgitada võidupüha tähtsust Eesti kultuuriloos
- teab, kes oli Jaan Poska ja põhjendab tema olulisust.
- selgitab Tartu rahu tähtsust
- kirjeldab üldist eluolu ja kultuuri, toob näiteid

Mõisted, märksõnad: Vabadussõda (1918-1920), Johan Laidoner, Võnnu lahing - võidupüha, Poska, Tartu rahu, Eesti aeg kahe maailmasõja vahel: Maaseadus, Eesti kroon, üldine eluolu ja kultuur

Metoodilised soovitused

Töö tekstiga: teksti põhjal sõja põhjuste ja tagajärgede sõnastamine, oluliste sündmuste väljatoomine.

TTS meetod - suunatud lugemine (V - teadsin varem, + sain teada, ? - tahan teada).

Erinevad ülesanded kaardiga - sõja alguse, oluliste lahingute leidmine, kontuurkaardile kandmine, Tartu rahu järgse ja tänapäevase Eesti kaardi võrdlemine.

Ajatelg: Vabadussõja alguse ja lõpu ning oluliste lahingute dateerimine, ajateljele kandmine. Vabadussõja monumendi või paiga külastamine.

Arhiivikool [*"Kuidas varem koolis käidi?"*](#)

Allikatöö: [Maaseadus](#)

Lühikokkuvõtted nimekatest kultuuritegelastest kahe maailmasõja vahel, nt padlet keskkonda või seinalehele Paul Keres, Kristjan Palusalu, Anton Hansen Tammsaare, Eduard Wiiralt, Marie Under, Kristjan Palusalu jne.

Ajajoon: ajajoonele kantakse isikute tegutsemise aeg (võib lisada pildid).

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - leiab ja sõnastab infot ajaloolise kaardi abil

kultuuri- ja väärtuspädevus - väärtustab Vabadussõjas kättevõidetud vabadust; mõistab, et sellel oli oma hind ning seda tuleb hoida; õpilane väärtustab ja tajub seost oma rahva kultuuripärandiga, väärtustab loomingut ja kujundab ilumeelt.

LÄBIVAD TEEMAD:

kodanikualgatus ja ettevõtlikkus - vabatahtlikud Vabadussõjas (nt koolipoisid, Soome vabatahtlikud).

tehnoloogia ja innovatsioon - mõistab tehnoloogilise arengu positiivseid ja negatiivseid mõjusid (sõjatehnika areng, soomusrongid, kuulipildujad jne).

kultuuriline identiteet - Eesti kultuur ja kultuuritegelased kahe maailmasõja vahel.

AINEALANE LÕIMING:

loodusõpetus - leiab ajalookaardilt infot.

eesti keel - kirjaliku ja suulise eneseväljendusoskuse arendamine.

ühiskonnaõpetus: inimene kui ühiskonna liige ning osaleja ühiskonnaelus.

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

[Eesti \(täielik ja kontrollitud\) ajalugu](#) ; Film „[Nimed marmortahvil](#)” ; Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: [video 17, Eesti iseseisvumine ja Vabadussõda](#) ; “Pildid Eestimaal sündinud asjust: [5 Vabadussõda. Eesti riigi sünd](#)” ; Tapa muuseum: [Eestis käibel olnud rahad](#) ; [Eesti raha ajalugu](#)

Kontroll ja hindamine

Faktipüramiid Vabadussõja kohta.

Ristsõna - õpilased koostavad ise ristsõna Vabadussõja kohta.

[Valikvastustega test](#)

Mõttekaart Eesti kohta 1920-1939 (kultuur, majandus, haridus, igapäeva eluolu vms).

Õpilased koostavad *illustreeritud seinalehe* oluliste arengute kohta erinevates valdkondades.

9. Eesti ja Teine maailmasõda

Õpitulemused

ÕPILANE:

- toob näiteid, kuidas Teine maailmasõda mõjutas elu Eestis
- teab, kes olid Jossif Stalin ja Adolf Hitler ning selgitab nende mõju Eesti ajaloole
- toob näiteid oma perekonnaloost

Mõisted, märksõnad: Stalin, Hitler, MRP, Nõukogude okupatsioon, küüditamine, Saksa okupatsioon, holokaust, suur põgenemine

Metoodilised soovitused

Filmianalüüs: õpetaja valikul vaadatakse lühikesi filmilõike. Mida filmides nähti? Missugused emotsioonid tekkisid? Mida õpilased teavad nendest sündmustest?

Pildianalüüs: sõjapurustused Tallinnas. Õpetaja valib pildid, mille üle arutletakse (sõda ja selle mõju, tagajärjed).

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUSED:

kultuuri- ja väärtuspädevus - ühiskondlike ja üldinimlike väärtuste hindamine.

LÄBIVAD TEEMAD:

väärtused ja kõlblus - ühiskonnas üldtunnustatud väärtuste hindamine.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel - kirjaliku eneseväljendusoskuse arendamine

kunstiõpetus - piltide analüüs.

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

[Eesti \(täielik ja kontrollitud\) ajalugu](#) ; Filmid: „[Risttuules](#)“ ja „[1944](#)“ ; sari „[Tuulepealne maa](#)“ 10. ja 11. osa; [Ajaloolised fotod](#) ; Pildikesi Eestimaal sündinud asjust: [7, Eesti rahvas Teises maailmasõjas](#), MRP sõlmimine, baaside leping, Eesti okupeerimine, dokumentaalkaadrid (min-st 3,07-8,25)

Kontroll ja hindamine

Ajajoone koostamine (MRP, juuniküüditamine, Nõukogude okupatsioon, Saksa okupatsioon, Nõukogude okupatsioon).

Töö pildiga: tunneb ära, kes olid Stalin ja Hitler ja teab nende mõju Eestile.

Intervjuu lähikondsega ja lugude jagamine klassis, arutelu.

10. Nõukogude aeg

Õpitulemused

ÕPILANE:

- iseloomustab erinevatest valdkondadest ENSV eluolu
- toob näiteid ja teab mõnda lugu oma perekonnaloost ENSV ajal
- teab ja tunneb kodukohaga seotud paiku, isikuid

Mõisted, märksõnad: metsavendlus, kolhoos, eluolu ENSV-s

Metoodilised soovitused

Kristo Siig [video](#) põhjal *küsimuste moodustamine*, paariline vastab küsimustele. Küsimuste algused (nt mis, miks, mida jne) ette anda.

Vestlus/intervjuu: õpilased uurivad kodus vanematelt, vanavanematelt ja/või perekonna tuttavatelt, missugune oli eluolu nõukogude ajal (kool, poes käimine, elamud, kultuur, meelelahutus jne). Kirjalikult või salvestada vestluse/intervjuu. Eelnevalt ette valmistada küsimused intervjuuks/vestluseks.

Nõukogudeaegne eseme: Õpilased toovad võimaluse korral kooli kaasa ühe eseme, mis on pärit nõukogude ajast. Teavad eseme lugu.

Rühmatöö: õpilased esitlevad eset ning teevad kokkuvõtva plakati esemetest ja kodus räägitud lugudest. Esitluse võib teha ka digitaalselt.

Ajajoon rühmatööna. Õpilased kannavad esemed ajajoonele.

Teha *lühiettekandeid* nõukogude aja Eesti muusikute, sportlaste, kirjanike, näitlejate, teadlaste kohta.

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUSED:

õpipädevus - lahendada iseseisvalt etteantud ülesanne.

suhtluspädevus - vestluse/intervjuu läbiviimine.

LÄBIVAD TEEMAD:

tehnoloogia ja innovatsioon - nõukogudeaegsed esemed ja nende vasted tänapäeval.

kultuuriline identiteet - nõukogude aeg kui eesti kultuuri osa.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel ja kirjandus - küsimuste moodustamine ja vestluse läbiviimine.

matemaatika - esemete paigutamine ajaliselt õiges järgnevuses.

loodusõpetus - metsavennapunkrid - seos looduskeskkonnaga.

käsitöö ja kodundus - valmistatakse nõukogudeaegseid toite ja uuritakse nõukogude aja moodi.

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitus

[Eesti \(täielik ja kontrollitud\) ajalugu](#) ; Kristo Siig. 5 klassi ajaloo kursus: [video nr 20 nõukogude aeg](#) ; [Tunne oma ajalugu](#) ; [Nõukogudeaegsed korterelamud EVM](#) ; [Tallinnas asuvad nõukogudeaegsed objektid](#) ; [“Eesti kultuurilooline õppematerjal”](#) ; Vaadata lõike seriaalist [“ENSV”](#) ; [Pildimaterjali](#) ajastu kohta; [Metsavenna talu](#) ; “Pealtnägija”: [legendaarsed Kaubamaja müüjad rääkisid nõukogude defitsiidist](#) ; Film [“Vehkleja”](#) teatud lõikude vaatamine kultuuri ja keskkonna visuaaliseerimiseks; Film [“Elavad pildid”](#) - osad, mis illustreerivad nõukogude aja eluolu; Film [“Disko ja tuumasõda”](#) ; Intervjuu ettevalmistamise ja läbiviimise [juhend](#)

Kontroll ja hindamine

Esitlus: plakati esitamine. Esemel, mis kodust kaasa võeti, ja lood, mida kodus kuuldi nõukogude aja kohta.

Ajajoone koostamine ja esitlemine esemete kohta.

Viktoriin õpitud teemade kohta.

11. Iseseisvuse taastamine

Õpitulemused

ÕPILANE:

- teab, kes oli Lennart Meri selgitab tema olulisust
- teab, mis põhjustel sai Eesti iseseisvuse taastamine võimalikuks
- oskab nimetada mõnda iseseisvumise taastamisega seotud sündmust
- teab mõnda perekonnalugu

Mõisted, märksõnad: laulev revolutsioon, Balti kett, Lennart, Meri, fosforiidisõda

Metoodilised soovitus

Pildianalüüs: vaadatakse Tallinna lennujaama pilti. Kelle nimega lennuväli seostub?

Ideekaart: loetakse teabeteksti Lennart Meri kohta (valju häälega). Koostatakse ideekaart Lennart Meri kohta.

Visuaalne materjal: iseseisvuse taastamise kohta vaadatakse filmi. Küsimuste esitamine ja neile vastamine (küsimuste algused ette anda).

Mälestused: uuritakse vanematelt ja/või vanavanematelt, mida nad mäletavad iseseisvuse taastamisest. Võimaluse korral tuuakse kodust kaasa pilte vms. *Kontuurkaart:* Balti kett kandmine kontuurkaardile ning selgitamine, miks see toimus, kus ja millal.

Mälestuste kogumine: kas on peres kedagi, kes Balti ketis osales? Uurida perekonnalugu ja pilte antud sündmusega seoses.

Isamaaliste laulude kuulamine.

Lünneteksti täitmine iseseisvuse taastamise kohta, märksõnad on etteantud.

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

ÜLDPÄDEVUS:

digipädevus - oskus kasutada digivahendeid ülesande täitmiseks.

õpipädevus - iseseisvalt ülesande lahendamine, nt kui vaja uurida mälestusi.

LÄBIVAD TEEMAD:

väärtused ja kõlblus - perekonna esemete ja piltide ajalooline väärtus.

kultuuriline identiteet - iseseisvuse taastamine kui rahva kultuurimälu osa.

AINEALANE LÕIMING:

eesti keel ja kirjandus - mälestuste jutustamine klassikaaslastele.

muusika - laulva revolutsiooni lugude kuulamine ja nende sisu üle arutlemine.

Õppematerjali viited; õppekeskkonna laiendamise soovitused

[Eesti \(täielik ja kontrollitud\) ajalugu](#) ; [“Eesti kultuurilooline õppematerjal”](#) ;

Kodukohaga seotud [videoid](#) ajastu ja teema kohta; [Lennart Meri](#) ; [Balti kett](#) ; Film [“Rodeo”](#) ;

Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: [video nr 21 laulev revolutsioon](#) ; [video nr 22 Eesti uus](#)

[iseseisvusaeg](#) ; Vaadata lõike seriaalist [“ENSV”](#) (osad, mis seotud iseseisvuse taastamisega);

Film [“Fosforiidisõda”](#) ; Film [“August 1991”](#) ; Laul [“Ei ole üksi ükski maa”](#) ; [Iseseisvuse taastamine](#)

Kontroll ja hindamine

Esitus: mälestuste jutustamine ning piltide ja esemete näitamine kaasõpilastele.

Näituse koostamine mälestustest ja nõukogude aja esemetest.

Viktoriin iseseisvuse taastamise kohta.

Aliase või Kuldvillaku tüüpi mängude koostamine/mängimine.